

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

אויערבך זצ"ל⁴ סובר, כי אין איסור מחתך בדבר, משום שאף כשהאדם חותך את הנייר במקום הנקבים, אין כוונתו לחתוך דווקא שם מפני שהוא רוצה גודל מסויים בנייר, אלא מפני שכך יותר נוח לו החיתוך עצמו. אמנם, יש פוסקים החולקים על זה, ומשום כך אף באופן שכתבנו לעיל שמותר לחתוך את הנייר כלאחר יד, יש להימנע מלחותכו במקום הנקבים.

האם מותר לחתוך תחבושת באופן מסויים?

כפי שנתבאר, יש איסור מן התורה לחתוך איזה דבר לגודל מסויים דווקא, משום איסור מלאכת "מחתך". וכן נתבאר שיש איסור מן התורה לקרוע איזה דבר לשם שימוש בו. ולפי⁵ החותך תחבושת בגודל מסויים דווקא, הרי הוא נכנס באיסור מלאכת קרוע ומחתך. [ואם אין לו עניין בגודל מסויים, אין בזה איסור מחתך, אך הדבר אסור עכ"פ משום איסור קרוע].

אמנם, אם החבישה נעשית עבור "חולה", מותר לבקש מגוי שיחתוך את התחבושת, כדין כל אמירה לנכרי עבור חולה⁵.

כללים במלאכת כותב

נביא כאן כמה כללים באיסור מלאכת כותב, ואח"כ נכתוב הנפק"מ העולות למעשה מכללים אלו.

א. אסור מן התורה לכתוב בשבת בכל לשון⁶, דהיינו בין בלשון הקודש, ובין בשאר לשונות כגון אנגלית וכד'. וכן אסור מן התורה לכתוב שתי ספרות⁷.

מי ששכח להכין נייר חתוך לפני שבת מה יעשה?

הנה חיתוך הנייר טואלט בשבת כרוכה באיסור מלאכת קרוע מן התורה, שהרי קורע בשביל תיקון שצריך את חתיכת הנייר ע"מ להשתמש בה. ומשום כך יש להיזהר מאד לזכור להכין נייר חתוך לפני שבת.

ומי ששכח להכין נייר חתוך לפני שבת, ואין לו שום אפשרות אחרת לנקות את עצמו, העצה היא שיעשה כך: שיתפוס את הנייר עם מרפקו האחד ויחתוך את הנייר ע"י המרפק השני¹, שזוהי קריעה כלאחר יד שאסורה רק מדרבנן, ומשום כבוד הבריות הדבר מותר.

וכן מצינו ברמ"א² שהתיר לטלטל אבנים לקנח אפילו מכרמלית לרשות היחיד, משום שזהו איסור מדרבנן ומשום כבוד הבריות התיירו. וכן התיר השו"ע³ להרים אבן שעלו בו עשבים מן הקרקע בשביל לקנח בו, מן הטעם הנ"ל.

באופן שכתבנו לעיל שמותר לקרוע את הנייר האם צריך להקפיד שלא לקרועו במקום הנקבים העשויים לכך?

אם אפשר יש להימנע מלקרוע את הנייר במקום הנקבים העשויים לכך, והטעם משום מלאכת "מחתך". ונבאר הדבר.

מלאכת "מחתך" היא ג"כ מל"ט אבות מלאכות האסורות מן התורה. ועניין מלאכה זו כל שחותך איזה דבר בכוונה למידה מסויימת. ויש לדון בקריעת נייר טואלט במקום הנקבים שעשויים לכך אם מותר. הגאון רבי שלמה זלמן

¹ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק כ"ג סעיף ט"ז.

² סימן שי"ב סעיף א' ומ"ב ס"ק ח'.

³ סימן שי"ב סעיף ג' ומ"ב ס"ק י"ב.

⁴ שמירת שבת כהלכתה ח"ג [תיקונים ומילואים] פרק כ"ג הערה נ"ה.

⁵ עיין שו"ע סימן שכ"ח סעיף י"ז.

⁶ ביאור הלכה סימן ש"ו ד"ה בכתב שלהם, ומ"ב סימן ש"מ ס"ק כ"ב אות ה'.

שכתב באמצע הדף¹⁴, אין בזה איסור מן התורה אלא מדרבנן.

ה. אין איסור מן התורה אלא באופן שכותב דרך כתיבה, כגון ביד ימין. אבל הכותב ביד שמאל [אם רגיל לכתוב ביד ימין], אין עליו איסור מן התורה אלא מדרבנן¹⁵.

ו. גם לצייר ציורים אסור מן התורה, והוא בכלל מלאכת כותב¹⁶.

הנפק"מ המעשית בדברים אלו אם יש בזה איסור מן התורה או מדרבנן.

א. בפיקוח נפש שהותר לעשות מלאכה, אם העניין בהול ודחוף אין לעשות חשבונות כלל, ויש לחלל את השבת בכל אופן שצריך במהירות האפשרית. אך אם אין הדבר בהול כ"כ, עדיף לעשות האיסורים הקלים תחילה, ולכן אם צריך לכתוב בשביל כך, עדיף שיעשה באופן שהאיסור הוא רק מדרבנן.

ב. לעשות ע"י גוי במקום מצווה, שאיסור התורה לעשות ע"י גוי אפילו במקום מצווה¹⁷.

ג. שמצינו בגמרא¹⁸ שר' ישמעאל בן אלישע קרא בשבת לאור הנר והטה, וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה.

בגליון הבא:

- האם יש איסור לכתוב ע"ג אותיות הכתובות כבר?
- האם מותר לכתוב או לצייר באדי כפור שעל החלון?
- האם יש איסור לעשות באוויר סימני אותיות עם האצבע?
- האם מותר בשבת לשחק בלוח כתיבה?
- האם קיימת בעיה לאכול עוגה שיש ע"ג אותיות?

ב. מן התורה אסור לכתוב אפילו אות אחת בלבד. אך ישנו חילוק בין הכותב ב' אותיות לכותב אות אחת, שהכותב ב' אותיות יש לו חיוב חטאת אם עשה כן בשוגג, וחיוב סקילה או כרת אם עשה כן במזיד. אבל הכותב אות אחת אין לו חיוב אלא איסור בלבד, ואיסור זה הוא מדין "חצי שיעור" שאסור מן התורה⁸. ולעניין חיוב שיש לכותב ב' אותיות, אין חילוק בין אם כותב ב' אותיות שיש להם משמעות של מילה בפני עצמה, כגון "אב" לבין אם כותב שתי אותיות שאין להם משמעות כגון "דה" בכל אופן חייב, ובאופן שכותב שתי אותיות שוות יש חילוק, שאם יש להם משמעות כגון "גג" וכדו' חייב לקולא עלמא⁹, ואם אין להם משמעות כגון "אא" יש בזה מחלוקת בראשונים¹⁰.

ג. מן התורה אין איסור אלא בכתיבה המתקיימת, בין מחמת סוג הדיו בו הוא כותב, ובין מחמת הדבר שעליו הוא כותב. אבל מדרבנן יש איסור אפילו בכתיבה שאינה מתקיימת¹¹. כמו כן, איסור כותב הוא לא רק בכתיבה ע"י דיו וכדו', אלא גם בכתיבה ע"י חריטה וכדו' באופן שזה מתקיים הרי זה אסור מן התורה¹².

ד. הכותב שתי אותיות חייב רק באופן שאפשר לקרוא את שתי האותיות ביחד¹³, כגון בשני קירות הסמוכים זה לזה וכתב אות אחת בסוף קיר זה ואות אחת בתחילת הקיר השני. או אפילו כותב בשני דפים נפרדים, אות אחת בסוף דף זה ואות אחת בתחילת הדף השני, באופן שאם נצרף את שני הדפים ניתן יהיה לקרוא אותן כאחת, הרי הוא חייב. אבל אם כתב ב' אותיות באופן שא"א לקרוא אותן כאחת, כגון שכתב אות אחת על הרצפה ואות אחת על התקרה, או שכתב על ב' דפים וא"א לקרוא אותן כאחת, כגון

⁷ מ"ב שם.

⁸ מ"ב שם אות ד'.

⁹ מ"ב שם אות ה'.

¹⁰ עיין ביאור הלכה סימן ש"מ ד"ה במשקין.

¹¹ מ"ב שם אות א'.

¹² רמב"ם הלכות שבת פרק י"א הלכה ט"ו.

¹³ מ"ב שם אות ו'.

¹⁴ עיין שעה"צ ס"ק מ"ה שכתב שהרמב"ם סובר שחייב באופן זה.

¹⁵ מ"ב שם אות ז'.

¹⁶ מ"ב שם אות ח'.

¹⁷ מ"ב סוף ס"ק כ"ב.

¹⁸ שבת דף י"ב ע"ב.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il